

Отримано: 10 лютого 2018 р.

Прорецензовано: 6 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 12 березня 2018 р.

e-mail: tanya_sharova@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/2-239-242

Шарова Т. М., Посадна Т. В. Самобутність та оригінальність української прози 20-30-х рр. XX ст. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 2, березень. С. 239–242.

УДК 821.161.2-3.09 «192/193»

**Шарова Тетяна Михайлівна,
Посадна Тетяна Василівна,**

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь

САМОБУТНІСТЬ ТА ОРИГІНАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ 20-30-х РР. XX СТ.

У статті представлені особливості української літератури 20-30-х рр. XX століття. Акцентовано увагу на її самобутності та оригінальності; наголошується на тому, що в цей час письменники прагнули художньо осмислювати важливі суспільні та психологічні проблеми відповідно до свого життєвого досвіду і стильової манери.

Ключові слова: оригінальність, самобутність, художня проза, творчість, література.

**Шарова Татьяна Михайловна,
Посадна Татьяна Васильевна,**

Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого, г. Мелитополь

САМОБЫТНОСТЬ И ОРИГИНАЛЬНОСТЬ УКРАИНСКОЙ ПРОЗЫ 20-30-х ГГ. XX СТ.

В статье представлены особенности украинской литературы 20-30-х гг. XX века. Акцентировано внимание на ее самобытности и оригинальности; отмечается, что в настоящее время писатели стремились художественно осмысливать важные общественные и психологические проблемы в соответствии со своим жизненным опытом и стилевой манерой.

Ключевые слова: оригинальность, самобытность, художественная проза, творчество, литература.

**Tatyana Sharova,
Tatyana Posadna,**

Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky, Melitopol

SUCCESSFULITY AND ORIGINALITY OF UKRAINIAN FEDERATION 20-30 YEARS XX CENTURY

The article presents features of Ukrainian literature of the 20-30's of the twentieth century. The emphasis is on its originality and originality; it is emphasized that at this time the writers sought to artistically comprehend important social and psychological problems in accordance with their life experience and style.

The article states that the achievements of prose of the second half of the 20th years of the twentieth century were determined by the internal laws of the development of literature, in particular, its leading genera and genres. The significant accumulation of artistic experience in the depiction of a modern new hero, the enrichment of realism, the search for new artistic forms, the development of the traditions of classical literature are those factors that contributed to the creative growth of writers, and, consequently, the formation of Ukrainian prose at the positions of socialist realism.

Ukrainian writers did not limit themselves to traditional rural topics. In Ukrainian literature, there is a certain number of new topics that cover the economic and cultural life of the people. Accordingly, there is a new perspective that characterizes a new stage in the development of Ukrainian Soviet prose. A significant number of writers turns to production topics, in the center of which there is a comprehensive picture of human labor.

The research focuses on the fact that the main problem in the literature of the second half of the 20-30th years of the 20th century was a problem image of the modern life of the people in various aspects of life: revolution, civil war, peaceful work, the emergence of a new way of life and moral qualities. The best models of Ukrainian prose were authentic and realistic; they reflect the real reality of the time.

Key words: originality, identity, artistic prose, creativity, literature.

В історії української літератури кінця 20-30 – х рр. XX ст. письменники почали уважніше ставитися до відбору конкретних життєвих фактів, відмовлятися від тематичної розпорошеності, не брати за зразок чужі твори. Вони прагнули художньо осмислювати важливі суспільні та психологічні проблеми відповідно до свого життєвого досвіду і стильової манери. «Якісно нові зміни сталися в розвитку української радянської прози в другій половині 20 – х на початку 30 – х рр. XX ст. Вони були зумовлені великими зрушеннями, які відбулися в суспільному житті нашої країни, а також внутрішніми закономірностями розвитку самої літератури. Завершення відбудови народного господарства, розгорнутий наступ на капіталістичні елементи в місті й на селі, перші відчутні успіхи індустріалізації і колективізації, широкий розмах культурної революції і формування нової особистості в умовах утвердження соціалістичного суспільства – всі ці фактори життєдайності і нездоланності радянського ладу справляли благотворний вплив на письменників, сприяли посиленню їхньої творчої активності і відповідальності перед народом» [1, с. 276].

О. Силаєв, розглядаючи літературу 20 – х рр. XX ст. у своїй монографії зосереджує увагу на «вічних» темах у літературі. Так, дослідник зазначає, що найбільш актуальними темами означеного часу було зображення мистецтва та влади. Значно пізніше в літературі особливого розмаху набирає тема села [10, с. 17].

Відомо, що у період громадянської війни доля України була надзвичайно складною. Українські письменники 20-30-х рр. XX ст. починають активно писати про події революції та громадянської війни. Деякі твори такої тематики були сповнені пафосу боротьби за новий світ та нову людину (П. Тичина, В. Чумак, В. Сосюра, М. Рильський). Але все ж таки в літературі здебільшого залишаються усталені теми, які є вічними. До таких тем варто віднести тему природи, кохання,

мистецтва. Кінець 20 – х рр. ХХ ст. позначився значними змінами, в ході яких відбувалися перетворення ідейних міркувань у художній та організаційній формах літературного життя. Переважна більшість митців слова у своїй творчості звертається до зображення села. Ця традиційна для української літератури тема починає значно розширюватися і набирати нових обертів.

Досягнення прози другої половини 20 – х рр. ХХ ст. зумовлювалися внутрішніми закономірностями розвитку літератури, зокрема провідних її родів та жанрів. Вагоме накопичення художнього досвіду в зображенні сучасного нового героя, збагачення реалізму, пошуки нових художніх форм, освоєння традицій класичної літератури, – це ті чинники, які сприяли творчому зростанню письменників, а отже і утворенню української радянської прози на позиціях соціалістичного реалізму [4, с. 7].

У прозі другої половини 20 – х рр. ХХ ст. ідейно-мистецькі пошуки йдуть різноманітними шляхами. Письменники поступово опановують широку тематичну сферу, нові творчі методи та стилі. Так, наприклад, елементи романтики помітно зринають у творчості Ю. Яновського, імпресіоністичний стиль характерний для М. Івченка. Здебільшого домінантним та визначальним було прагнення українських радянських письменників працювати у напрямку реалізму, при цьому відтворюючи правдиве життя звичайних людей.

У прозі початку 30 – х рр. ХХ ст. звучить мотив появи та розвитку нового села. Письменники на сторінках художніх творів зображують класову боротьбу трудового селянства за нові форми життя в умовах мирного будівництва. Виникають перші колгоспи, діяльність передових людей у місті та на селі, посилюється громадянська активність жінки.

Молоді письменники не обмежували себе традиційною сільською тематикою. В українській літературі з'являється певна кількість нових тем, які висвітлюють економічне та культурне життя народу. Відповідно до тем, з'являється нова проблематика, яка характеризує новий етап у розвитку української радянської прози. Значна кількість письменників звертається до виробничої тематики, в центрі якої стоїть всебічне зображення людини праці [5, с. 15].

Характерними проблемами для цього часу були:

- реконструкція та індустріалізація народного господарства,
- великий вплив робітничого класу на різні прошарки населення,
- становлення нової людини,
- утвердження соціальної свідомості і моралі тощо [7, с. 279].

Вагомі зрушення відбуваються в літературі тоді, коли значна кількість письменників прагнула показати соціалістичне будівництво у зв'язку з героїчним минулим, а також із революційною боротьбою простих селян, трудівників колгоспу за свою свободу і незалежність, за право бути вільними і працювати для себе на своїй землі (П. Панч “Повість наших днів”, І. Качура “Ольга”).

У цей час література набирає потужного розмаху. На сторінках журналів активно починають друкувати прозові жанри – повісті і романи. “Перехід до епосу був об'єктивною необхідністю, зумовленою внутрішніми закономірностями розвитку літератури і вимогами масового читача, який прагнув бачити у творах не фрагменти дійсності, а цілісну, епічну картину життя з усіма його складними суперечностями і зв'язками. Таку картину могли дати великі прозові твори” [7, с. 279]. Саме тому поява великих жанрових форм стала художньою необхідністю, покликаною самим життям.

У літературі з'являється роман різноманітного спрямування:

- соціально-побутовий (А. Головка);
- історико-революційний (О. Досвітній);
- виробничий (В. Кузьмич);
- проблемно-психологічний (В. Підмогильний, І. Качура, І. Копиленко);
- історичний (С. Божко);
- сатиричний (Л. Скрипник “Інтелігент”, Ю. Смолич “По той бік серця”, Бузько “Голландія”);
- науково-фантастичний (Ю. Смолич);
- пригодницький (О. Слісаренко, Г. Шкурупій, В. Ярошенко) [7, с. 286].

Починаючи з 1926 р. роман поширився по всій Україні, досягнувши свого апогею розвитку. У 1928 р. було видано більше двох десятків романів і повістей, різноманітних за тематикою, проблематикою та ідейним наповненням. Значна кількість великих епічних творів надрукована у 1929 р. Згодом починають розвиватися малі прозові жанри, зокрема виробничий нарис (В. Кузьмич, О. Полторацький) та гумореска (Остап Вишня, Кость Котко, Юрій Вухналь) [1, с. 3].

Література часів першої п'ятирічки ХХ ст. розглядалася критиками переважно з позиції визначення місця та ролі північної верхівки після революційних подій в Україні. Вагомий внесок в історію літератури зробив Е. Сіменс зосереджуючи свою увагу на книгах, які треба було читати на той час. Неодноразово критик писав про світове високохудожнє та мистецьке надбання художніх творів того часу [13, с. 9].

З появою такої різноманітності літературно-художніх жанрів у літературі починає еволюціонувати стиль прози. Емоційне захоплення величчю революції та її героїв, ліризм розповіді, прагнення говорити красиво і піднесено, композиційне багатство характерні для перших зразків прози, поступаються щедрості сюжетної прози, реалістичності зображення [7, с. 279].

Головною проблемою в літературі другої половини 20-30 – х рр. ХХ ст. була проблема зображення сучасного життя народу в різноманітних життєвих аспектах: революція, громадянська війна, мирна праця, становлення нового побуту і моральних якостей. Кращі взірці української прози були достовірними та реалістичними; вони відображали реальну тогочасну дійсність. Українська радянська проза вихоплювала з суперечливого і складного життя найбільш показове, що характеризувало народження нової людини та усього світу в цілому [6, с. 86].

Л. Новиченко висуває наукове положення, де зазначає: “Художній метод радянської літератури – соціалістичний реалізм – являє собою цілісну естетичну систему. Життєвою основою якої є соціалістична дійсність” [9, с. 12]. Реалістичне заглиблення літератури в життя, розширення освоюваних нею не тільки площин, але й тонких внутрішніх аспектів живої дійсності, закономірно пов'язується з творенням нових стильових і жанрових форм, прийомів і засобів поетичного виразу художнього слова. Багатовимірні творчі процеси характеризувалися прагненням до художнього багатства і розмаїття, до всебічного розширення зображувальних і виражальних можливостей слова і образу [8, с. 5].

У 20-х рр. XX ст. літературознавці та критики піклувались про те, щоб у художніх творах письменники відтворювали реальні події тогочасної дійсності та розкривали розвиток простого народу після революційних перетворень на селі. Важливою є думка дослідників про те, що письменники були в авангарді повстання народних мас за виборювання власних людських прав [2, с. 65].

Молоді радянські письменники були переконані, що творчі принципи соціалістичного реалізму розкривали перед ними широкі можливості для відображення складного, і в той же час, багатогранного життя радянського народу. У літературі другої половини 20-х рр. XX ст. були актуальними такі проблеми:

- революція і народ;
- історична доля селянства, робітничого класу;
- інтелігенція в революції і будівництві соціалізму;
- становлення нової людини;
- показ нових моральних принципів;
- особливі взаємини між людьми.

У літературі навколо зазначених проблем розгорнулася гостра боротьба. З'явилася величезна кількість нових проблем, щодо зображення позитивного в повсякденному житті, класових взаємин на селі, а також єднання робітничого класу і селянства у процесі будівництва соціалізму.

Українські письменники другої половини 20 – х рр. XX ст. багато часу приділяли зображенню долі трудового селянства та перспективам розвитку села в умовах соціалістичного суспільства. “Радянське село в цей час стало на порозі великих соціальних і духовних перетворень. У середовище трудового селянства дедалі ширше й глибше проникають різноманітні ідеї дружнього єднання з робітничим класом... Продовжується розпочате революцією ламання психології селянина, що еволюціонує від індивідуалізму і власництва до колективізму, усвідомлення переваг нових форм господарювання. Віками гноблене і забите село... тягнулося до нового життя, світла освіти і культури” [7, с. 290].

Такі актуальні питання тогочасної дійсності стають об'єктом художнього зображення більшості українських радянських письменників. Особливо це стосувалося тих митців слова, які за своїм походженням і різноманітними обставинами життя були пов'язані з трудівниками землі (І. Микитенко, П. Панч, Кость Гордієнко, І. Качура, І. Кириленко та ін.). Ці письменники могли реалістично змалювати картини тогочасної дійсності. Вони прагнули до соціального аналізу, до створення типових художніх образів, намагалися показати ті зміни, які відбувалися у психології і побуті трудящих села в період мирного будівництва. Цікавою та актуальною є тема боротьби простих селян із куркулями. Письменники у прозових творах намагалися показати, як народжувалися нові взаємини між людьми, новий тип селянина. Такого аспекту в художній літературі торкається значна частина письменників. Зокрема, вартою уваги є твори І. Микитенка “Брати” (1927 р.), П. Панча “Білий вовк” (1929 р.), Костя Гордієнка “Повість про комуну” (1930 р.), “Атака” (1931 р.), І. Кочури “Ольга” (1932 р.) [3, с. 45].

У літературі другої половини 20 – х рр. XX ст. посилюється реалістичний струмінь художньої творчості письменників. Вони починають писати твори не лише такі, які могли б відобразити окремих життєвий випадок (І. Микитенко, зб. “На сонячних гонах”), але й такі, які б узагальнювали складні і болючі процеси формування нового побуту і психіки людей. Зробити це було можливо тільки за умови заглиблення у життєву психологію та повсякденних спостережень. Труднощі боротьби за справжню соціально-реалістичну прозу визначали творчі успіхи і невдачі багатьох письменників, які зверталися до зображення життя селян [7, с. 296].

Проза 20-30-х рр. XX ст. була сильною своїм громадянським пафосом. Вона відзначалася значною сміливістю в розв'язанні актуальних і болючих морально-етичних проблем, пов'язаних із формуванням нової особистості і моральних переконань. Для деяких письменників звернення до теми нового села було виявом переоцінки попередніх ідейно-мистецьких позицій.

Були на творчому шляху письменників труднощі, були помилки й відхилення, проте основне з досягнень письменників першого призову залишилося в “літературній пам'яті” – у пам'яті читача збереглися кращі твори того часу. Найголовніше, що допомогло їх авторам досягти успіху, – це те, що вони і не відчували себе і насправді не були спостерігачами, а були безпосередніми учасниками будівництва, активними творцями оспівуваної ними сучасності [12].

На сторінках періодичних видань початку XX ст. обговорювалися важливі проблеми життєдіяльності людей різних соціальних класів. Здебільшого увагу привертала такі проблеми: батьки і діти, побут і сім'я, індивідуальні запити й обов'язки перед родиною, кохання і шлюб, жінка-мати, жінка-громадянка тощо. Майже всі письменники радянської літератури прагнули до глибокого художнього аналізу соціальних і моральних факторів, що визначали обличчя нового суспільства.

Проза XX ст. продукується кризь великі епічні полотна, які пов'язували, перш за все суспільні проблеми українського села. Це можна було пояснити силою традицій та життєвими зв'язками більшості митців слова, а також загально визнаним народним значенням та подальшим розвитком колгоспів під час відбудови. У критичних статтях лунали заклики критиків до письменників, щоб вони писали про людей праці, про радянського робітника як головну постать тогочасної дійсності.

Література:

1. Анастасьєв Н. Диалог: Советская литература и художественный опыт XX века / Н. Анастасьєв // Вопросы литературы. – 1983. – № 3. – С. 3.
2. Андреев Ю. Революция и литература: Октябрь и Гражданская война в русской советской литературе и годы становления социалистического реализма (20-30-е годы) / Ю. Андреев. – М.: Просвещение, – 1987. – С. 65
3. Борщук В. Правда и лож о советской литературе (По страницам работ зарубежных литературоведов) / В. Борщук. – М.: Знание, 1972. – 48 с.
4. Дончик В. Національна історія як духовне опертя української літератури / В. Дончик // Слово і час. – 1997. – № 9. – С. 6 – 9.; Якименко Л. Герой и новаторство советской литературы / Л. Якименко. – М.: Художественная литература, 1964. – 320 с.
5. Дончик В. Український радянський роман: рух ідей і форм / В. Дончик. – К.: Дніпро, 1987. – 429 с.
6. Дяченко О.С. В боях за Жовтень: тема Жовтня та громадянської війни в українській радянській прозі / О.С. Дяченко. – К.: Радянський письменник, 1957. – 226 с.

-
7. Історія української літератури : [у 8 т.] : література періоду боротьби за перемогу соціалізму (1917-1932) / [відп. ред. С.А. Крижанівський]. – К. : Наукова думка, 1970. – Т. 6. – К. : Наукова думка, 1970. – 514 с.
 8. Новиченко Л. Час, людина, література/Л. Новиченко // Вітчизна. – 1960. – №11. – С. 5.
 9. Новиченко Л. Широка пошуку/Л. Новиченко // Радянське літературознавство. – 1979. – №2. – С. 12.
 10. Силаєв О.С. Искусство и власть: “вечная” тема в литературе 20-х годов /О. Силаев. – Харьков: ХГПУ, 1995. – 171 с.
 11. Шарова Т.М. Теоретичні аспекти дискурсу українських письменників 20-30 – х рр. XX ст.: тематичний спектр та рецептивна естетика // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія / гол.ред.К.В. Балабанов; відп. ред. серії С.В. Безчотнікова. – Вип. 10. – Маріуполь: МДУ, 2014. – 124 – 132 с.
 12. Simmons E. Through the Glass of Soviet Literature /E. Simmons. – New York, Columbia University Press, 1953. – p.9.